

Egy forrásértékű inventárium 1778-ból az Esterházy-kincstár „mobilis” darabjairól

A magyar barokk főúri kincstárak közül egyedül az Esterházyak egykori fraknói (Forchtenstein, Ausztria) kincstára ismerhető nemcsak levéltári források és leírások alapján, hanem a fennmaradt kincstári műtárgyakon keresztül is. Az Esterházy-kincstár műkincseiről a 17. század közepétől több – magyar, latin, illetve német nyelvű – inventárium készült, amelyek közül néhány az akkori gyűjtemény teljes anyagáról képet ad. A leltárak némelyike forrásközlésként a 19. század végén, a 20. század elején, illetve Katona Imre révén az 1980-as években megjelent, míg további inventáriumok egyes részeit használták fel a kutatók tanulmányaikhoz, tárgyismeret-tetőikhez.

Az Esterházy-kincstárral foglalkozó kutatók elsősorban Esterházy Miklós nádor (1583–1645) és Esterházy Pál nádor (1635–1713) korával foglalkoztak, amikor az Esterházy család az egyik leghatalmasabb és leggazdagabb magyarországi nemzetséggé vált és a fraknói kincstár keletkezett. Jelen tanulmány keretei között nincs lehetőség az Esterházy-kincstár kutatás-történetének részletes és teljes ismertetésére. A fraknói kincstárnak az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe került textiláira Bárányné Oberschall Magda, László Emőke, Tompos Lilla és Pásztor Emese kutatásai, illetve Héjjiné Détári Angéla és Szilágyi András a kincstár ötvösműveire vonatkozó – a levéltári forrásokat is feldolgozó – kutatási eredményei ma is alapvető jelentőségűek. Az Esterházy-kincstárból származó, a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében lévő pénzekkel, érmekkel és rendjelekkel kapcsolatban Gedai István, Bíró Vera, Pallos Lajos és Tóth Csaba kutatásai a legjelentősebbek.

A kincstárról 1725-ben készített magyar nyelvű inventárium az Esterházy-kincstár teljes – Héjjiné Détári Angéla szerint ekkor 10700 tárgyból, vagyis a 8900 darabot számláló éremgyűjteményből és 1800 egyéb tárgyból (fegyverekből, öltözékekből, órákból, ékszerekből, egyéb ötvöstárgyakból, stb.)¹ álló – akkori anyagáról ad általában részletes leírásokat.

A kincstár egyes darabjait jeles események alkalmával többször is elszállították a fraknói várból, a 18. század utolsó harmadában többek között az akkortájt felépített eszterházai kastélyba is. A kastély pompázatos kialakításáról és berendezéséről az 1778. évi *Almanach von Ungarn* is beszámolt: „Was einem Fremden alsogleich auffallen kann, ist das Schloßgebäude selbst, die prächtigen Zimmer, welche königlich meublirt sind mit ihren mannigfaltigen Seltenheiten.”² A ritkaságok közül a kincstárból származhatott számos darab, többek között ezüstből, elefántcsontból, illetve kagylóból készült dísztárgyak, órák, ezüsttel borított bútorok is.

Jelen tanulmány egy 1778-ban keletkezett, az Esterházy-kincstár történetével foglalkozó kutatók figyelmére érdemes, ám mindeddig kevésbé felhasznált, a kincstár anyagának csak egy részére vonatkozó német nyelvű inventárium³ közlésére vállalkozik.

Dávid Ferenc és Fatsar Kristóf kutatásai alapján ismert, hogy Esterházy „Fényes” Miklós 1766 és 1790 között a telet főként Bécsben, az év többi részét pedig általában nagyrészt Eszterházán töltötte.⁴ Az említett 1778. évi leltárt a kincstár – korábban Eszterházára vitt – darabjainak Fraknóra történő ősz végi visszaszállítása alkalmával készítették el.

A leltárban feltüntetett tárgyak között elsősorban dísztárgyakat találunk, ékszerek, rendjelek és viseletek igen kis számban fordulnak elő, fegyverek közül pedig csak egy pár díszpisztolyt említenek.⁵ Ezek egyike feltehetően azonos azzal, amely az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében található.⁶

Az inventárium némely tárgyleírásai alapján, a jelenlegi kincstári anyag ismeretében pontosan azonosíthatunk bizonyos műveket, mert a tárgyak jellegét, legjellemzőbb részleteit jól ismertetik, mint pl. a következő ötvöstárgyak esetében: „56. Ein Bergwerck Bocal mit Figuren und verschiedenen Laubwerck erhobener, durchgebrochener Arbeit, mit Perlen besetzt, von Diana Figur auf den Deckl.”⁸ Az első egy bányász-ábrázolásokkal, ércekkel és ásványokkal díszített díszserleget (Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.68.1–2.), utóbbi pedig ténylegesen nem Diana figurájával, hanem a jó kormányzás allegóriájával, gyöngyökkel ékesített fedeles serleget (Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 63.11.) jelöl. Az alábbi tárgy ugyancsak egyértelműen azonosítható: „76. Ein grosser Pocal von Perlmutter mit vergoldten Deckl und Fuß, auf den Deckel eine Figur.”⁹ A gyöngyházlapokkal gazdagon borított díszserleg részletes leírása először az 1725. évi inventáriumban tűnik fel, ott még a fedélen álló figurát is meghatározzák: „Egy Fekete Magos tokban Gyöngyházbul Való Ezüstben foglalt Rubintos Rósákkal fölékesített Aranyos Födeles Pohár, melynek a födelin Cupido a nyilat tartja.”¹⁰ Talán ehhez a serleghez hasonló kialakítású lehetett az a nagyméretű gyöngyház tál, amelyet az 1778. évi inventárium is megemlít: „40. Eine grosse Schalen von Perlmutter”, de nem állítható, hogy összetartozó emlékekről volna szó.

Az alábbi tárgyakban azonban nagy valószínűséggel sejthetjük egy készlet összetartozó darabjait: „191. Eine von Hirsch Horn zusammengesetzte Stieß-Kandl, wovon die Handhaben von helfenbein und erhobener Arbeit ist, in der Mitten aber um und um helfenbeinene Figuren sind befinden.”¹¹ és „192. Eine grosse ovale helfenbeinene Tätzen in den Mitten und um und um mit erhobenen Figuren, und mit Hirsch Horn unten und um den Kampf besetzt.”¹² A tálát – amely sajnos igen hiányos, töredékes állapotban maradt fenn – korábban Johann Michael Maucher (1646–1700 körül) alkotásának tartották, újabb, még bizonyításra szoruló kutatások azonban egy 1680 körül Bécsben is működött, B G monogrammot használó mesterhez kötik.¹³ Johann Michael Maucher művei között több, az említett tálhoz hasonló, elefántcsontból és szarvasagancsból készült tál maradt fenn.¹⁴ Maucher készített kancsókat is, amelyek kialakítása a fenti leírással megegyezik: szarvasagancsból összeállított kanna elefántcsontfülle, az edénytest közepén pedig körben elefántcsontból faragott figurákkal.¹⁵

Összevetve az 1725. évi és az 1778. évi inventáriumokat, az utóbbiban felsorolt tárgyak közül – a kutatások jelenlegi állása szerint – egy fedeles díszserlegről (Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 75.1.) lehet egyértelműen megállapítani, hogy 1725 és 1778 között került a kincstárba: „75. Ein grosser vergoldter Bocal samt Deckel, oben einen Adler, unten eine Figur mit geschmeltzten Armaturen, und verschiedenen Steine besetzt.”¹⁶ Ennek az ötvösműnek a díszítése különösen

érdekes: az edénytesten kis zománcozott szerezcsenfigurák, papagájok, girlandok és különféle ékkövek között négy ovális hegyikristály intaglio volt, amelyeken – az 1923. évi ún. Esterházy-jegyzék leírása alapján – a négy évszak allegóriát jelenítették meg.¹⁷ Ezek a kristálylapok sajnos nagyon töredékesen maradtak meg, a maradványok alapján nem lehet megállapítani, hogy a fent említett leírás valóban jól határozta-e meg az ábrázolásokat. A serleg fedelén hadi jelvények között porosz sas látható, amelyet igen nehéz az edénytest egészen más jellegű díszítésével összekapcsolni. A fedél és az edénytest díszítése közti tematikus különbség miatt Pandur Ildikó és Juhász Gábor úgy véli, hogy a sas a 18. században utólag került a serlegre, amelynek eredetileg nem volt tartozéka.¹⁸

Egy 1805. évi összeírásban, amelyet ismét műkincsek Esterházáról a fraknói kincstárba történő ősz végi visszazalátása alkalmából állítottak össze, megint feltűnik ez a serleg: „7. Eine sielberner vergoldeter grosser Poccal mit Steinen besetzt, auf dessen Deckel ein einfacher Adler sich zeigt.”¹⁹ A kutatások jelenlegi állása szerint a serleg eredetéről nem áll rendelkezésre adat. A fedelet díszítő sas alapján lehetséges, hogy a porosz arisztokrácia egy tagjának diplomáciai ajándéka lehetett, feltehetően Esterházy „Fényes” Miklós számára.²⁰

Nem tekinthetjük új kincstári darabnak a következő ötvösművet, noha az alábbi leírás – az 1778. évi inventárium egyik tétele – első alkalommal említi önálló tárgyként: „Ein gelber Pelican mit rothen und grünen Steinen.”²¹ Erre a tárgyra vonatkozhat az 1725. évi inventárium alábbi bejegyzése is: „Item más vörös Tokban Aranyban foglalt Jaspis kübül való Lábos Pohár, melynek fölső részén egy szép arany Pelicany egy fiával a melle rubintos, a Szárnya smaragdos.”²² Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében fennmaradt pelikán-figura sérült állapotú, „fia”, azaz a fióka hiányzik, de a leírás alapján még így is pontosan felismerhető ez a tárgy. Noha az 1778. évi inventárium számos jaspisból készült talpas tálát, illetve poharat sorol fel, de ma már szinte lehetetlen megállapítani, hogy a több hasonlóan leírt, talpas pohár közül melyikhez, melyhez tartozhatott ez a dísz.

Az 1778. évi leltárban felsorolt kincsek egy részének azonosítása – a fenti példákkal szemben – számos nehézségbe ütközik. A tárgymeghatározások egy része több tárgyat együtt, általánosságban említi, mint: „4. 23 Stk. Figuren von verschiedener Stallung von Alabaster,” illetve „6. Fünf Stück Statuen von Helfenbein.”²³ Már az 1725. évi inventárium is megemlíti több alabástrom és elefántcsont szobrot²⁴ és a kincstár megmaradt anyagában ma is több kisméretű elefántcsont szobor megtalálható, köztük Szent Sebestyén, illetve Szent Jeromos alakjai.²⁵ A fenti leírások alapján azonban lehetetlen meghatározni, hogy az inventáriumban megemlített szobrok kit vagy kiket ábrázoltak.

Ugyancsak nehéz azonosítani azokat az azonos típust képviselő műkincseket, amelyekből több, igen hasonló módon meghatározott szerepel a leltárban, mint például az elefántcsont-köpenyes kupakra²⁶ és díszedényekre, vagy jaspisból, achátból készült kagyló alakú tálkákra²⁷ vonatkozó leírások esetében. A tárgyak meghatározásait tulajdonképpen nincs okunk kétségbe vonni, azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az inventáriumok pontatlanságait sem. Héjjné Détári Angéla hívta fel a figyelmet arra az 1725. évi inventárium kapcsán, hogy a leltározók nem voltak mindig tisztában az egyes tárgytípusok közti különbségekkel, ezért tévesen alkalmazhatják a megnevezéseket,²⁸ és nem zárható ki annak lehetősége sem, hogy az egyes kifejezéseket (pl. a kupa, serleg, kanna) nem használták következetesen a megfelelő tárgytípusokra.

A következő tárgyak esetében a leírások – a méret kivételével – megegyeznek: „164. Ein 6eckete Flaschen von Lapis mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung.” illetve „172. Eine grosse 6eckete Flaschen von Lapis mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung, diese gehet ab, und ist in Esterház zurückgeblieben.” A fenti meghatározások ezüstből készült, lapis lazuli lapokkal borított fűszertartókra vonatkoznak, amelyek közül egy nagyméretű – 22,2 cm magas – fűszertartó az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében található,²⁹ és amelyet valószínűleg a 172. inventáriumi tétellel azonosíthatunk.

Előfordulnak a leírásokban olyan kifejezések is, amelyeket csak magyarul ismertek a leltározók, ezért az általuk ismert magyar kifejezést illesztették a német szövegbe: „87. Ein grosser silberner Vörös Gyurka mit erhobenen Vergoldungen.” Az idézett tárgy-megnevezés – Vörös Gyurka – populáris szóhasználatban jelöli azt a tárgytípust, amelyből, a máig fennmaradt kincstári anyagban, mindössze egyet ismerünk: egy nagyméretű, ezüstből készült kulacs alakú díszedényt.³⁰ A népies tárgyak között a vörös jelzőt gyakran használták például a vörösré égő – legalább a külső felületén mázatlan – agyagedényekre is.³¹ Csukás Györgyi hívta fel a figyelmet arra, hogy a vörös Gyurkó (vagy Gyurka) kifejezés a vas, zala és Veszprém megyei „szíjjártók” 18–19. századi árjegyzékében fordul elő³² és ezt a kifejezést később a kulacs megnevezés váltja fel.³³ Nem lehet tehát kétségünk afelől, hogy valóban ezt a nagyméretű ötvösművet jelöli a fenti rövid leírás.

Az anyagok megjelölése sem történt minden esetben német nyelven: három borostyánból készült tárgynál is a gyánta megnevezést olvashatjuk.³⁴

Egyes anyagok meghatározása azonban közel sem egyszerű, hiszen a például mindössze vörösnek nevezett anyagok jelölhetnek például vöröses színű üveget, kerámiát, fát, követ vagy borostyánt is. A fa megnevezés alatt is több, fához hasonló anyagot kell értenünk, hiszen például az 1725. évi inventárium „szerezcseny” dióként határozza meg néhány tárgy alkotóelemét (ebben az esetben ténylegesen a kókuszdió héjáról lehet szó), de említi még további anyagokat is, mint: „fenyő fábul való csésze”, „cédrus fának a gubája”, „tengeri dinynye forma régi termés”³⁵ amelyek az 1778. évi inventáriumban is előfordulhatnak.

A tárgyalta leltárban szereplő leírások meghatározásait kritikával kell kezelnünk, hiszen a tárgytípusok megnevezése nem következetes, illetve az anyagok és formák megjelölése sem tekinthető minden esetben pontosnak. Noha a leírások készítői az egyes tárgyak legjellemzőbb tulajdonságait igyekeztek az inventáriumban rögzíteni, némely esetben – részben a túl általános leírások miatt – a tárgyak azonosítása nem volt lehetséges.

Inventarium

Über die von Esterház nach Forchtenstein in die Schatzkammer zurückgelieferten Pretiosa

dd° iten 9bris 1778

NB die in diesem Inventario aufgezeichnete Kostbarkeiten sind in denen Kasten das grossen Gewölbe der Schatzkammer von Nro 35. an bis Nro 50. inclusive die Kleyder aber und das Nro 3tio im Inventario angesetzte Pinckel (sic!) mit abgetreter Stickerer samt der rothen Pferd-decken Nro 10mo in den Kasten Nro 79 et 80, und das originale dieses Inventarii in dem Kasten Nro 35. befindlich Forchtenstein den 10ten 9bris 778.

Specification

Derenjenigen Sachen, welche Se. Durchlaucht unterem 20ten Junii 767. aus der Forchtensteiner Schatz Kammer heraus-

genommen, und nacher Esterhaz führen, den 30ten 8bris 778. aber durch Hl. Grenadier Unter Leutenant wiederum in die Schatz Kammer zurückführen

Als:

1. 2 Viereckige Tafflen von Gips
2. 3 Viereckete Tafflen von Alabaster mit erhobenen Figuren
3. Eine kleinere viereckete Taffel von Alabaster mit einer erhobenen Figur
4. 23 Stk. Figuren von verschiedener Stallung von Alabaster.
5. Ein sechseckete Schachtel von Alabaster
6. Fünf Stück Statuen von Helfenbein
7. Zwey Stück Figuren von weissen Marmor
8. Eine weisse erdene Figur
9. Zwey Indianische Figuren gemahlen von Borcellain
10. Eine rothe Figur mit einer Schlangen
11. St. Georgius auf einem Postamont von Holtz.³⁶
12. Vier Borcellainene Schalen mit vergoldten Handhaben, wovon eines einen Deckel hat.
13. Eine Borcellainene blaue Schalen mit vergoldten Handhaben.
14. Eine braune Borcellainene Schalen mit vergoldten Handhaben.
15. Eine schwartze Indianische Schalen von Holtz.
16. Eine rothe Indianische Schalen von Holtz mit vergoldten Handhaben.
17. Eine schwartz Indianische Schalen nebst einen Becher mit vergoldten Handhaben
18. Eine gelbe kleine Schalen von Stein
19. Zwey Borcellainene flache Schalen auf gelben Postamentl mit weissen Borcellainenes Becherl, so vergoldte Handhaben haben.
20. Ein Borcellainener Chocollade Pöcher mit Deckel und goldenen Handhaben
21. Eine Borcellainene Schalen mit vergoldten Handhaben, und einen Deckel mit 7. vergoldten Figuren.
22. Ein klein Borcellainenes Chocollade Becherl mit vergoldten Handhaben.
23. Ein Borcellainenes Milch-Kandl mit vergoldten Deckel und Figuren.³⁷
24. Zwey Stück kleine Borcellainene Flaschen mit vergoldten Deckel.
25. Ein grau erdenes Thee Kandl mit vergoldten Figuren
26. Ein roth erdenes Thee-Kandl, 3. erdene Schalen, worunter eines erhoben mit goldenen Blumen ist.
27. Eine versilberte höltzerne kleine Schalen.
28. zwey kleine erdene Lampen.
29. zwey Saltz Fassel von Kristall, wovon eines gebrochen, und von dem anderen das Postamentl samt Stingel abgeheth
30. 3 Stk. Muscherln, worunter zwey schwartz ausgegrabene Figuren haben, und wovon eines zerbrochen.
31. Ein Muschel in einem Korbl von Bein.
32. Sechs Indianische Blumen Stück schwartz mit vergoldten Figuren dreyerley Gattung.
33. Ein roth erdener Topf mit Deckel in der Form eines Kelchs und vergoldt.
34. 5. Stück Muscheln von verschiedener Art.³⁸
35. Eine Muschel von Holtz und Bildhauer Arbeit.³⁹
36. Eine kleine braune beinene Muschel.
37. Ein Krug von Alabaster, wovon der Fuß eingefaßt, und mit Steinen besetzt.⁴⁰
38. Eine achteckige Flaschen von Agat.
39. Zwey gleiche Leichter von Agat.
40. Eine grosse Schalen von Perlmutter.
41. Eine Muschel von Agat mit vergoldten Handhaben.
42. Eine Muschel von Agat ohne Handhaben.
43. Ein Becherl von Agat mit Türckiß besetzt.
44. Eine Muschel von Kristall.
45. Ein rothes Krugerl mit vergoldten Deckel und Handhaben.
46. Ein helfenbeine Kandl mit erhobenen Figuren, mit silbernen Deckel und vergoldt.
47. Eine Muschel von Helfenbein mit Deckel und erhobenen allerhand Vöglen.
48. Ein grosser Becher von Kristall samt Deckel.
49. Eine grosse Muschel mit vergoldten Figuren oben und unten.
50. Ein Kelch von Kristall, mit vergoldter Einfassung und Fuß.⁴¹
51. Ein helfenbeinener Krug mit der Umschrift Soli Deo gloria⁴²
52. Ein glatter helfenbeiner Krug.⁴³
53. Ein Kristallener Vogel mit Türckiß besetzt.⁴⁴
54. Ein vergoldter Bocal mit Deckel und roth und grünen Blumen.⁴⁵
55. Ein grosser Bocal von einem grünen Stein mit vergoldten Deckel und Fuß, verschiedenen Figuren und Fürstlichen Wappen.⁴⁶
56. Ein Bergwerck Bocal mit Figuren und verschiedenen Ertzt.⁴⁷
57. Ein brauner Bocal von Erden mit vergoldten Deckl und Fuß.⁴⁸
58. Ein brauner runder Bocal auf einem Mohren mit vergoldten Deckel.
59. Ein vergoldter Bocal von Schmöltzwerck. NB. auf dem Deckl geheth das obere Stück ab.⁴⁹
60. Ein brauner runder Bocal mit vergoldten Deckl und Fuß, mit einem grünen Streissel
61. Ein Muschel Bocal mit vergoldten Deckl und Fuß mit 2. Figuren.
62. Ein Bocal von einem Straussen Ey mit einem Silbernen Fuß von filigran Arbeit.
63. Ein Becher in der Form eines Ey samt Deckel mit verschiedenen Steinen besetzt, wovon der Deckel zerbrochen.
64. Ein grosser Bocal von Helfenbein mit erhobenen Figuren, und silbernen Deckel und Fuß.
65. Ein Kandl von Helfenbein mit erhobenen Figuren, vergoldten Deckel und Fuß
66. Ein Kandl von Helfenbein mit erhobenen Figuren mit vergoldten Deckl und Fuß, auf den Deckl zwey Figuren.
67. Ein vergoldtes Kandl mit 4. helfenbeinen Figuren.
68. Ein vergoldtes Kandl von erhobenen Schmöltz Arbeit mit Perlen und verschiedenen Steinen besetzt.⁵⁰
69. Ein blau gläßernes Kandl mit vergoldten Deckel und Fuß, wovon die Handhabe abgebrochen.
70. Eine Figur von Rinoceros Horn geschnitten mit einer Muschl auf den Kopf und vergoldten Fuß.
71. Eine vergoldte Schalen mit gleichen Fuß und geschmöltzten Figuren und schwarzen Wappen.⁵¹
72. Eine Borcellaine Schalen mit vergoldten Fuß und einer biegenden Handhaben.
73. Ein Strauß mit vergoldten Kopf, Fuß, Fliegel und den Leib von einen Straussen Ey.⁵²
74. Ein grosser Bocal von einem Schnecken mit vergoldten Deckl und Fuß mit einer Figur oben und unten.⁵³
75. Ein grosser vergoldter Bocal samt Deckl, oben einen Adler, unten eine Figur mit geschmeltzten Armaturen, und verschiedenen Steine besetzt.⁵⁴
76. Ein grosser Bocal von Perlmutter mit vergoldten Deckl und Fuß, auf den Deckl eine Figur.⁵⁵

77. Ein Strauß mit vergoldten Kopf, Fliegel, Fuß und Postamenten und der Leib von einem Straussen Ey.⁵⁶
78. Ein Bocal von einem Straussen Ey mit vergoldten Deckl und Fuß, oben ein silberner Strauß, und unten eine silberne Figur.
79. Ein Kandl von Helfenbein mit erhobenen Figuren, auf den Deckl eine Figur auf einem Wahl Fisch und eine Meer Fraule.
80. Ein Kandl von Helfenbein mit erhobenen Figuren, mit vergoldten Deckel und Fuß, und eine Figur oben, welche abgängig.
81. Ein Kandl von Helfenbein mit erhobenen Figuren, vergoldten Deckl und Fuß, auf den Deckel eine stehende, und 4. liegende Figuren.
82. Eine Kandl von Kristall mit gleichen Deckl, mit einen vergoldten Handhaben und Fuß.
83. Eine grosse Kandl von Helfenbein, mit erhobenen Figuren, mit vergoldten Deckl und Fuß, mit Türckiß, Perlen und Steinen besetzt, und einer doppelten Figur auf den Deckl.
84. Ein Bocal von einem Rinoceros Horn ohne Deckl mit erhobenen Figuren.
85. Eine Muschl von Kristall, mit gleichen Fuß und 6. Pyramiden.
86. Eine Tatzen samt Fuß, so gebrochen von Agtstein, mit vergoldten gezängelten Raiffen.
87. Ein grosser silberner Vörös Gyurka mit erhobenen Vergoldungen.⁵⁷
88. Ein grosser vergoldter Bocal, mit getriebenen Laubwerck erhobener, durchgebrochener Arbeit, mit Perlen besetzt, von Diana Figur auf den Deckl.⁵⁸
89. Ein Kastl von Agtstein mit einem Schloß, welches aber sehr beschädigt ist.
90. Ein Bocal von Helfenbein mit erhobenen Figuren, vergoldten Deckl und Fuß, das obere Stück fällt vom Deckl.
91. Ein langletes Stück Agtstein, worauf eine erhobene liegende Figur ist.⁵⁹
92. Ein Bocal von Helfenbein mit erhobenen Figuren, einer doppelten Figur auf den Deckl und vergoldter Einfassung.
93. Ein Bocal samt Deckl und Fuß von Kristall mit vergoldter Einfassung und einer silbernen Figur auf den Deckel mit einem Fahndl.⁶⁰
94. Ein Blafßbalck mit Schildprott und zinn eingelegt.⁶¹
95. Ein flacher Bocal von Helfenbein samt Deckl und durchbrochener Arbeit.⁶²
96. Ein kleines Krügel von Kristall mit vergoldter Einfassung und Schmelzwerck.
97. Ein rothes Becherl, wovon der Fuß mit einer goldenen Einfassung ist.
98. Ein oval Saltz Fassel von Kristall mit gleichen Postamenten und zwey vergoldten Raiffen
99. Ein ovales Bocal von Kristall mit gleichen Postamentl und vergoldten Fuß, wovon das Postamentl abgebrochen, und der Bocal abgängig.
100. Ein Bocal von Kristall mit geschlittenen Laubwerck, mit einem vergoldten Raiff auf den Fuß.
101. Eine Figur mit einer Muschl auf den Kopf, bedes von Helfenbein. Mit einem vergoldten Fuß.⁶³
102. Zwey Bocal von Einhorn mit vergoldten Fuß und Deckl mit Schmelz Arbeit und rothen Steinen besetzt.
103. Ein Bocal von Calcedon samt Deckl, der Deckl und Fuß mit Schmelz Arbeit eingefaßt.
104. Zwey Bocal von Kristall samt Deckl mit vergoldter Einfassung, wobey einem der Deckl abgehet.
105. Eine Muschl von Kristall auf Tatzen Art mit zwey Handhaben.
106. Eine grosser Bocal von Kristall samt Deckl mit Schmelz Arbeit eingefaßt, wovon oben etwas abgehet⁶⁴
107. Eine grosse Muschel von Jaspis mit gleichen Fuß, vergoldter Einfassung und geschmöltzter Arbeit.
108. Ein kristallener Bocal auf Meer Schnecken Art, mit vergoldter Einfassung und Schmelz Arbeit.
109. Ein Bocal von Helfenbein samt Deckl mit erhobenen Figuren und stehenden Figuren auf den Deckl, inwendig vergoldt.⁶⁵
110. Eine Muschl von Kristall mit geschmeltzter Einfassung.
111. Ein langer Bocal samt Deckel von Kristall auf Saulen Art.⁶⁶
112. Ein Bocal von Helfenbein mit vergoldter Einfassung und einer sitzenden Figur auf den Deckel.
113. Ein Bocal von Kristall samt Fuß, wovon der Fuß mit Steiner besetzt, und vergoldter Einfassung.
114. Ein flacher Bocal von Jaspis mit vergoldter Einfassung.
115. Eine Schalen mit erhobenen Figuren, zwey Handhaben, alles von Gyánta.⁶⁷
116. Ein Krug samt Deckl von Kristall mit vergoldter Einfassung und Handhaben.⁶⁸
117. Ein Stallfisch von Kristall samt Fuß mit vergoldten Raiffen und Schmelzwerck.⁶⁹
118. Eine Kandl von Helfenbein mit erhobenen Figuren, mit vergoldten Deckel und Handhaben.
119. Eine Kandl von Helfenbein mit erhobenen Figuren zu Pferd, vergoldten Fuß, Deckel und Handhaben
120. Eine vergoldte Kandl mit Perl und verschiedenen Steinen durchaus besetzt, und eine Figur auf den Deckel⁷⁰
121. Ein Bocal samt Deckel von Rinoceros Horn⁷¹
122. Ein Kandl samt Deckel von Kristall, vergoldte Einfassung, Handhaben und Schmelzwerck.
123. Eine grosse Kandl mit erhobenen Figuren von Helfenbein, mit vergoldten Deckl, Handhaben und Fuß, und doppelter Figur auf den Deckl.
124. Eine grosse Kandl von Helfenbein samt Deckl mit erhobenen Figuren, und einer doppelten auf den Deckl, mit zwey vergoldten Raifen.
125. Eine Muschl samt Fuß von Jaspis, wovon der Deckl einen gekrönten Straussen vorstellet, und dieser wie auf der Fuß und das mittlere Stuck mit Steinen besetzt, und geschmeltzter Arbeit ist.⁷²
126. Ein sechseckiges Flaschl von Calcedon mit geschmeltzten Blumen und Laubwerck eingefaßt.
127. Ein Bocal in Form einer Muschel samt Fuß von Kristall.
128. Ein Bocal von Gyánta mit 2. vergoldten Raifen.
129. Ein Bocal auf Muschl Art von Kristall mit einer vergoldten Einfassung und Schmelzwerck.
130. Eine ovale Schalen von Kristall.
131. Eine vergoldte runde Flaschen mit einem Schraubdeckel mit Steiner, Türckiß und Schmelzwerck gezieret.⁷³
132. Ein Faß von Kristall mit einem Haß und Postamentl mit 4. vergoldten Raifen und Schmelzwerck.⁷⁴
133. Ein vergoldtes Schiff auf 4. Rädern, mit Perl, Steiner und Schmelzwerck geziert, worauf ein vergoldtes Faß, und 4. helfenbeinene Figuren sich befinden.⁷⁵
- 134to Ein grosser vergoldter Willkum mit silbernen Laubwerck, verschiedenen Steinen und Türckiß besetzt, mit einer Kugel und Figur auf den Deckl, in der Kugl befinden sind 10. vergoldte Becherl.⁷⁶
135. Zwey mit erhobenen Figuren getriebene silberne Schüssel, 8. deto grössere Teller, und 8. deto kleinern.
136. Ein schwarzes Horn mit vergoldten Deckel, worauf eine Syrene, dann ein vergoldter Drach mit einen Wappen, aller mit verschiedenen Steinen besetzt.⁷⁷

137. Eine grosse Kandl von Gyánta mit vergoldten Raiffen, der Spitz von Deckel ist abgebrochen, und gehet ein Stück davon ab.
138. Eine Muschl samt Postament von Jaspis mit einem vergoldten und geschmoltzten Raiffl.
139. Eine Muschl samt Postamentl von Agat mit vergoldter und geschmoltzter Einfassung.
140. Eine Muschl samt Postamentl von Jaspis mit vergoldter und geschmoltzter Einfassung.
141. Eine Muschl samt gebrochenen Postamentl von Blütstein mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung.
142. Eine Muschl samt Postamentl von Amatist mit zwey Handhaben, vergoldt und geschmoltzter Einfassung.
143. Eine Muschl samt Postamentl von Jaspis mit vergoldter und geschmoltzter Einfassung.
144. Eine Muschl samt Postamentl von Agat vergoldt und geschmoltzter Einfassung.
145. Eine Muschl samt Postamentl von Jaspis mit einem vergoldten Schwanen, mit vergoldter Einfassung und mit Steinen besetzt.
146. Ein 6ecketer Becherl samt Deckl und Postamentl von geschmoltzter Arbeit und vergoldter Einfassung.⁷⁸
147. Ein ovale Schalen von Jaspis mit vergoldten und geschmoltzenen Handhaben.
- 148°. Eine Muschel samt Postamentl von Jaspis mit vergoldter und weiß geschmoltzener Einfassung.⁷⁹
149. Eine rothe Schalen mit 2 vergoldten Handhaben und Fuß.
- 149.(sic!) Ein ovales Becherl samt Postamentl von Jaspis mit zwey vergoldten und geschmoltzenen Raifen
150. Ein ovale Schalen von Topas⁸⁰
151. Eine ovale Schalen von Jaspis mit einem vergoldten Fuß und Raif.⁸¹
152. Eine Muschl samt Postamentl von Agat mit vergoldten und geschmoltzenen Raifen.
153. Eine Muschl samt Postamentl von Topas mit zwey vergoldten Handhaben und Raifen.⁸²
154. Ein ovales Becherl samt Postamentl von Kristall mit vergoldter Einfassung.
155. Ein dreieckiges Becherl samt Postamentl von Calcedon samt 2 vergoldten Raifen.
156. Eine Schalen mit einem Postamentl von Amatist, mit geschmoltzenen Laubwerck und Steinen besetzt.⁸³
157. Eine Muschl samt Postamentl vom Jaspis.
158. Ein Becher samt Deckl und Postamentl von Agat mit vergoldter und geschmoltzener Einfassung.
159. Ein glatter Bocal samt Deckel von Helfenbein.⁸⁴
160. Eine Muschl samt Postament von Jaspis, mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung.
161. Eine grosse ovale Schalen von Topas.
162. Eine vergoldte Uhr, welche einen Löwen auf ein Postamentl representiret.
163. Ein Krug von Jaspis samt Deckel mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung und Handhaben.
164. Ein 6eckete Flaschen von Lapis mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung.
165. Eine grosse Muschl samt Postamentl von Jaspis mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung.
166. Ein groß ovaler Bocal samt Postamentl von Agat mit zwey vergoldten Raiffl.
167. Zwey kleine Saltz Fassel samt Postamentl von Agat mit vergoldten und geschmoltzten Raiffen.⁸⁵
168. Saltz Fassel mit Postamentl von Kristall. NB. der Fuß gebrochen, und gehet ab.
169. Eine grosse Muschl samt Postamentl von Agat mit vergoldten und geschmoltzener Einfassung.
170. Ein vergoldter grosser Oval Becher mit allerhand kleinen geschmoltzenen Figuren und Steinen besetzt, von des Postamentl eine Figur auf einer Krotte vorstellt.⁸⁶
171. Ein sehr grosse Muschl samt Postamentl von Agat mit vergoldter und geschmoltzener Einfassung
172. Eine grosse 6.eckete Flaschen von Lapis mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung, diese gehet ab, und ist in Esterház zurückgeblieben.⁸⁷
173. Ein grosser glatter Bocal samt Deckl, auf welchen eine Figur mit einem Pfau durchaus von Helfenbein.
174. Eine vergoldte Kandl mit Perl und verschiedenen Steinen besetzt, auf den Deckl eine stehende Figur
175. Eine ovale Schalen samt zweyen vergoldten und geschmoltzenen Handhaben Nephryticus genannt.
176. Eine vergoldte Uhr auf einem gleichen Postament mit silbernen Laubwerck und verschiedenen Steinen durchaus besetzt, die Uhr Zifer von Türckiß.
177. Eine vergoldte Uhr auf einen Wagen den Bacchum vorstellend.⁸⁸
178. Eine Uhr, welche eine Säulen representiret, zwey Engel die Täge der Monats zeigen, worauf Atlas mit der Welt Kugel, die Uhr mit Schildprott besetzt.⁸⁹
179. Eine Uhr, welche eine ordinari Säulen representiret, wovon der untere Theil mit einer Gallerie, verschiedenen Statuen von Helfenbein, und 4. Latern versehen ist; das gantze Werck ruhet auf 4. helfenbeinen Kuglen. Wobey verschiedene Stück abgehen.⁹⁰
180. Ein Stock Uhr, welche auf 6. gläserne Kuglen ruhet, mit 4. Kristallinen Säulen, mit 5. geschmoltzenen Püschlen, mit Türckiß und verschiedlichen Steinen besetzt. Ist vieles daran ruiniret und aus dem Laim gegangen.⁹¹
181. Eine grosse Spiegel Uhr auf einem Postament, wovon die Rahm und der Postament von Silber und getriebener Arbeit ist.⁹²
182. Ein Kastl mit Silber beschlagen, auf jeden Eck mit 2. Säulen versehen, worinnen ein Spiegel, eine Uhr, eine Wasser Kunst, eine Apotheckl und ein Schreibzeug ist. Wovon unten eine Kugel abgeheth.
183. Eine grossen Tatzen von Alabaster.⁹³
184. Eine grosse Stock Uhr, welche verschiedene Figuren representiret auf einen Tantz Boden. Ist zurückgeblieben in Esterház.⁹⁴
185. Sechs Stück Bücher, in welchen alle Stück aus der Schatz Kammer aufgezeichneter gefunden werden.
186. Eine Stock Uhr mit weiß und blau geschmoltzten Säulen durchaus mit verschiedenen Steinen und Antiquen besetzt, auf der Höse mit 1. Kastl zu einen Portrait.⁹⁵
187. Ein Paar Pistolen mit Türckiß besetzt.⁹⁶
188. Eine Uhr in einem Hölzernen schwarzem langem Fudral mit Gläßern, welche auf einem Diagonalen Brett ihre Wirkung hat.⁹⁷
189. Eine gantz vergoldte Uhr, welche ein vergoldter Elephant auf den Puckel traget, mit einem ovalen breiten Postament.⁹⁸
190. Eine kleine Stock Uhr mit Türckiß, rothen und anderen Steinen besetzt.⁹⁹
191. Eine von Hirsch Horn zusammengesetzte Gieß-Kandl, wovon die Handhaben von Helfenbein und erhobener Arbeit ist, in der Mitten aber um und um helfenbeinene Figuren sich befinden.¹⁰⁰

192. Eine grosse ovale helfenbeinene Tazzen in der Mitten und um und um mit erhobenen Figuren, und mit Hiersch Horn unten und um den Kampf besetzt.¹⁰¹

193. Eine silberne vergoldte Handhaben und Raif von einer abgängigen Kandl.

In einer vergetschirten Schachtel befinden sich

1° Ein gantz goldener glatter Toison ohne Ketten.

2. Ein goldener Toison mit guten Steinern besetzt ohne Ketten.¹⁰²

3. Eine Toison von einem Perl, der Kopf und hintern Theil von Filigran Arbeit ohne Ketten.¹⁰³

4. Ein goldener Toison von Filigran Arbeit mit 64. Knöpfen und einer rothen Schnur.

5. En gantz gelben Toison samt der Ketten.

6. Ein Toison, wovon das Lampel von Perlen und Gold, und die rothe Schnur mit weissen Steinern besetzt ist.

7. Eine laquirte viereckte Schachtel, in welcher sich 20. Stück ovale Knöpf mit Perlen, dann eine schwartze Schnur mit Schwartzen Knöpfen und Steinern Perlen dazwischen befinden.

8. Eine kleine langlichte rothe Schachtel mit allerhand Stücklen von Filigran Arbeit, so hin wieder mit Perlen besetzt, und zu Frauen Anhäng gehört haben müssen.

9. Eine grosse viereckete Schachtel, worinnen ein Schiffel von Filigran Arbeit und einem Perl, wovon ein Perl hanget.¹⁰⁴ Ein gelber Pelican mit rothen und grünen Steinern.¹⁰⁵ Eine Maschen von Filigran Arbeit, geschmeltzt und mit Perlen und rothen Steinern. Verschiedene Maschen oder Roßen. 9. geschmoltzene Knöpf mit rothen Steinern. Und in vier Papierlen verschiedene Kleinigkeiten, ohne zu wissen, wo dieselbe hingehören, als zu verschiedenen Frauen Anhängen.

Dann sind an Kleidern, welche aus der Schatz Kammer Anno 1766. den 20ten 8bris durch den Eisenstädter Schloß Pfleger Gouth auf Befehl Sr. Durchl nacher Esterhaz abgeführt worden sind, durch Hl Grenadier UnterLeutenant auch in die Schatz Kammer zurückgebracht worden.

Als:

1° Ein blau Sammetener Frauen Rock mit Gold, Silber und Korallen gestickt nebst gleichen Mieder.¹⁰⁶

2do Ein Roth Sammetener Frauen Rock mit Gold und Perlen gestickt ohne Mieder. NB die Perlen sind von zwey Bletter abgetrennt worden.

3tio Ein roth Sammetener Frauen Rock mit Gold und Perlen gestickt nebst gleichen Mieder. NB. dieser ist nicht zurückgebracht, sondern müssen die Perlen davon abgetrennt worden seyn, die Stickerey aber, welche in einem Pinckel (sic!) zurückgebracht worden, von solchen seyn.

4to Ein blau Sammetener mit Gold, Perlen und Steiner besetzter Frauen Rock nebst gleichen Korset Mieder. NB. der Rock ist gantz abgetrennt, und das Mieder abgängig.

5to Ein hungarischer roth Sammeter Manns Rock mit Silber, Gold, Perlen und Steinernen Knöpfen.

6to Ein hungarischer roth Sammetener Manns Rock mit Gold, Perlen gestickt, mit geschmoltzenen und rothen Steinern besetzt. M. ist völlig abgetrennt.

7mo Ein hungarischer Manns Rock von goldenen Zeug mit Silber Spitzen, korallen und geschmoltzenen Knöpfen mit Steinern besetzt.¹⁰⁷

8vo Ein roth atlassener Rock mit Spitzen und Perlen besetzt: M. hievon sind die Perlen abgetrennt worden

9mo Ein hungarischer blau Sammetner Manns Rock mit goldenen Schnieren, und mit 6. goldenen Knöpfen, welche mit Perlen besetzt.

10mo Eine rothe Pferd Decken mit Silber, Gold und Perlen gestickt, und mit Türkiß besetzt. M. hievon sind die Perl abgetrennt worden.¹⁰⁸

11mo Eine Bischiffs Hauben mit Perlen und Korallen besetzt.¹⁰⁹

Forchtenstein den 1ten 9bris 1778.

P.L. Rahier m.p.

Melchior de Pawloski

Dientl

Jacob Fritz m.p.

Pfleger

Dahingegen sind dem Hl. Unter Leutenant unter dem hier unten gesetzten Dato aus Befehl Sr. Durchlaucht vom 26ten 8bris 778 nacher Esterház mitgegeben worden. Als:

1° Ein silberner Tisch von erhobener Arbeit mit 4. Englen auf denen 4. Ecken, verschiedentlich vergoldt; ist 2 ½ Schuh hoch, 3. Schuh 3 ½ Zoll lang, und 2. Schuh 7. Zoll breit, in einem Verschlag von Brettern mit einem Schüberl.¹¹⁰

2do Ein silberner Tisch mit klein erhobenen Zierathen und vergoldten Schnallen Leisten, die 4. Fuß sind runde Säulen, welche mit erhobenen silbernen Laubwerck und vergoldten glatten Blech umwunden sind, völlig unten aber ein ecketes Postament mit einer vergoldten Kugel haben, gleichfalls in einem Verschlag mit einem Schüberl. Dieser Tisch ist hoch 2 Schuh 3. zoll, lang 3. Schuh 1. zoll, mit breit 2 Schuh 2 zoll. 3. Zwey gleiche Cheridons¹¹¹ von silbernen Blech mit schrauffen in einer eisernen Stangen, welche auf 3. runde Knöpf stehen; Haben in der Höche 4. Schuh 1 Zoll, oben breit 1. Schuh, unten breit 1. Schuh 8 Zoll.

Forchtenstein den 1ten Novembris 1778

P.L. Rahier m.p.

Melchier de Pawloski

Dientl

Jacob Fritz m.p.

Pfleger

Jegyzetek

- 1 HÉJYNÉ DÉTÁRI Angéla: *A fraknoi Esterházy-kincstár a történeti források tükrében*. In.: *Reneszánsz és barokk*. Szerk. GALAVICS Géza. Budapest, Akadémiai, 1975. 473–549. 505.
- 2 Almanach von Ungarn auf das Jahr 1778. Wien und Pressburg, 325.
- 3 Magyar Országos Levéltár, Budapest. Az Esterházy-család hercegi ágának levéltára. P 108. Rep. 8. Fasc. C. Nr. 48/5 [Inventarium 1778]
- 4 DÁVID Ferenc – FATSAR Kristóf: *Esterházy „Fényes” Miklós herceg itineráriuma és az általa rendezett ünnepek hercegi rangra emelkedésétől haláláig (1762–1790)*. In: *Levéltári Közlemények*. 75. évf. (2004) 1. szám. 83–103. 84.
- 5 Inventarium 1778. „187. Ein Paar Pistolen mit Türckiß besetzt.”
- 6 Iparművészeti Múzeum ltsz. E.60.29.
- 7 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 68.2.1–2.
- 8 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.63.11
- 9 *Az Esterházy-kincstár leltára*. Kézirat, Iparművészeti Múzeum, Adattár, ltsz.: KLT-1386 [Esterházy-jegyzék]. 287.

- 10 KATONA Imre: *A fraknói kincstár 1725-ös leltára*. In: *Művészettörténeti Értesítő* 29. (1980) 131–147. 139. Almarium Sub Nris 45 et 46 Nro 2.
- 11 KATONA, 1980. 140. Almarium Sub Nris 47 et 48, 49 et 50. Nro 13. „Egy Vörös aranyos Tokban fekete Rhinocerosbul való mosdó kánna, melynek az közepén elefánt Csontul elaborált apró álatokkal mestersigessen föl ékítve vagyon.”
- 12 *Esterházy-jegyzék*, 198.; KATONA, 1980. 140. Almarium Sub Nris 47 et 48, 49 et 50 Nro 30. „Egy vörös tokban tiszta Elefánt Csontbul mestersigessen elaborált nagy mosdó medence.”
- 13 *Esterházy-kincsek*, 2006. 204.
- 14 EHMER, Angelika: *Die Maucher. Eine Kunstwerkerfamilie des 17. Jahrhunderts aus Schwäbisch Gmünd*. Schwäbisch-Gmünd, Stadtarchiv Schwäbisch Gmünd, 1992. 201–202. Kat. Nr. C II 7. A Herzog Anton Ulrich-Museum gyűjteményében, Braunschweig, ltsz.: Elf 406.
- 15 EHMER, 1992. 204–205. Kat. Nr. C II 8. A Herzog Anton Ulrich-Museum gyűjteményében, Braunschweig, ltsz.: Elf 407. A kancsó feltehetően egy tálhoz tartozott (ltsz. Elf 406.) EHMER, 1992. 201–203. Kat. Nr. C II 7.
- 16 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 75.1., RÁKOSSY, Anna: *Beiträge zur Entwicklung der Schatzkammer der Fürsten Esterházy im 18. Jahrhundert*. In: *Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jahrhundert*. Tagungsband der 28. Schlaininger Gespräche. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland. Band 128. Red. Martin Krenn. Eisenstadt, 2009. 201–217. 203–204.
- 17 *Esterházy-jegyzék*, 60. 298.: „Dízszerleg, fedővel, aranyozott ezüst, öntött és trébelt, felületén szétszórt ékkövekkel és zománcdíszel. Talpa négykaréjos, tagozott, füzérekkel díszített. Szára álló férfialak, fején hordja a magas négygereszdes kelyhet. Oldalát trébelt füzérek szétszórtan ékkövek, zománcos gyermekalakok és ovális koszorúba foglalt 4 kristály intaglio díszítik, a tavasz, nyár, ősz, tél szimbolikus gyermekalakjaival. A tagozott fedő hasonló díszítésű, tetején hadi emblémák közt a porosz császári sas emelkedik. A dísz és ékkövek hiányosak. M.: 34,5 cm Német, XVII–XVIII.sz.”
- 18 Köszönettel tartozom Pandur Ildikónak és Juhász Gábornak szíves közlésükért.
- 19 MOL, Budapest. Az Esterházy-család hercegi ágának leltára. P 108. Rep. 8. Fasc C, S.N.C., fol. 1–10., it fol. 4.: Verzeichniß Derjenigen Praetiosen, welchen in Jahr 1805. den 30ten 8bris in d: hochfürstl: Esterházyischen Forchtensteiner Schatzkammer eingebracht, und abgeführt worden sind.
- 20 RÁKOSSY, 2009. 204.
- 21 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.68.1.
- 22 KATONA, 1980. 143. Almarium Sub Nris 57 et 58. Nro. 1.
- 23 Inventarium 1778, Nr.6.
- 24 KATONA, 1980. 138. Almarium Sub Nris 23 et 24 „Nro 1. A Mennyire Lehetett megh olvasni Pro preter Nyolczvan négy darabból Álló tiszta Elefánt Csontbul Alabástrumbul és fából Mesterségesen ki metélt Sok féle Subtilis Ráritások Cruxifixus, szinte virágok, Statuak, és más halál forma Masculusok”; . 139. Almarium Sub Nris 41 et 42. „Nro. 1° Kilencz különb különb féle Alabástrumból és Elefánt Csontbul való kiss Statuak.”
- 25 *Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményekből*. Szerk. SZILÁGYI András. Budapest, Iparművészeti Múzeum, 2006. Nr. 71, 72.
- 26 „123. Eine grosse Kandl mit erhobenen Figuren von Helfenbein, mit vergoldten Deckel, Handhaben und Fuß, und doppelter Figur auf den Deckel.”, ill. „124. Eine grosse Kandl von Helfenbein samt Deckel mit erhobenen Figuren, und einer doppelten auf den Deckel, mit zwey vergoldten Raiffen.”
- 27 „140. Eine Muschl samt Postamentl von Jaspis mit vergoldter und geschmeltzter Einfassung.”; „143. Eine Muschl samt Postamentl von Jaspis mit vergoldter und geschmeltzter Einfassung.”; „160. Eine Muschl samt Postament von Jaspis, mit vergoldt und geschmoltzener Einfassung.”
- 28 HÉJYNÉ DÉTÁRI, 1975. 485. 46. j.
- 29 *Esterházy-jegyzék*, 292. *A Műhelytitkok - Restaurált műkincsek az Iparművészeti Múzeumban. Revealing Trade Secrets. Restored Treasures at the Museum of Applied Arts* című kiállításon (Iparművészeti Múzeum, 2008. december 11–2009. augusztus 2. Kurátor: E. NAGY Katalin.) a látogatók is megtekinthették ezt a – sérült, restaurálás előtt álló – ötvöstárgyat.
- 30 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.59.1., 1470–1480 között készült, részben aranyozott ezüst, Mag.: 77,5 cm
- 31 *Kerámia*. In.: *Tárgyalkotó népművészet*. Szerk. BELLON Tibor – FÜGEDI Márta – SZILÁGYI Miklós. Budapest, 1998. VIII. fejezet. 295–319. (KRESZ Mária: *Fazekas, korsós, tálás. Néhány szempont fazekas központjaink kutatásához és összehasonlításához*. In: *Ethnographia*, LXXXI. (1960) 297–379. 318.
- 32 *Az mester Emberek Míveinek árazása. Szíjgyártók és nyereggyártók árszabásai (1567–1821)*. Szerk. H. CSUKÁS Györgyi. Budapest, 2005. pl. 68. 1723. évi Zala megyei szíjgyártó árszabásban: „Vörös gyurkára való Szíj kötésével együtt 15 d”; „Egy vörös Gyurkó burettásául ha négy iczés 40d”; 119. 1760, Zala vm. szíjgyártószabásában: „Vörös Gyurkóra való Szíj föl kötésével edgyüt 15 d”
- 33 Ezúton is nagyon köszönöm Csukás Györgyi szíves segítségét.
- 34 Inventarium 1778 115., 128., 137.
- 35 KATONA, 1980. 138. Almarium Sub Nris 23 et 24. Nro. 78, 80., 81., 89., 92., 94., 95.
- 36 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K58.
- 37 Feltehetően azonos az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében található kannával, ltsz. 60.828.
- 38 Nem egyértelmű, hogy adott alapanyagból kidolgozott kagyló formájú tárgyról, vagy a Naturalia körébe tartozó csigákról van-e szó a fenti leírás esetében.
- 39 Hasonló tárgy: Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K142.
- 40 Noha a „Krug” meghatározás más tárgytípusra vonatkozik, a leírás alkalmazható egyébként egy alabástrom kannára (Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K2), amelynek fülét és aranyozott ezüst talpfoglatát befoglalt kövek díszítik.
- 41 Feltehetően Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 63.6
- 42 *Esterházy-jegyzék*, 187.
- 43 Feltehetően egy esztergált elefántcsont serlegről van szó.
- 44 Feltehetően *Esterházy-jegyzék*, 170. tételével azonos, bár megnevezése itt sárkány. Képet közli: SZILÁGYI András: *Az Esterházy-kincstár*. Budapest, Helikon, 1994. 76.
- 45 Feltehetően az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében lévő ún. Szapolyai-serlegre (ltsz. E. 61.8.) vonatkozhat ez a leírás.
- 46 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.63.7.
- 47 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 68.2.1–2.
- 48 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 63.10.

- 49 Feltehetően azonos Iparművészeti Múzeum gyűjteményében lévő E. 65.77 leltári számú tárggyal.
- 50 A leírás feltehetően az ún. Széchy-kupára vonatkozik. Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.64.1.
- 51 A leírás feltehetően egy talpas tálkára vonatkozhat. Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.78.
- 52 Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében két ilyen dísz tárgy található: ltsz. E. 68.1 és E. 60.1.
- 53 A leírás két ötvösműre is vonatkozhat: Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 60.15. ill. E.76.3.
- 54 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 75.1.
- 55 *Esterházy-jegyzék*, 287.
- 56 Vö. 73. tétel. Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.68.1 vagy E. 60.1.
- 57 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.59.1.
- 58 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.63.11.
- 59 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K140.
- 60 A leírás alapján *Esterházy-jegyzék* 311. lehet.
- 61 Blasebalg. Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer gyűjteményében. Köszönettel tartozom Stefan Körnernek a tárgy azonosításához nyújtott segítségéért.
- 62 Feltehetően ez a meghatározás egy esztegált elefántcsont serleget jelöl, hasonló műtárgy fotóját közli *Esterházy-kincsek*, 2006. 49.
- 63 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 76.5.
- 64 Feltehetően *Esterházy-jegyzék*, 156. tételére vonatkozhat a leírás.
- 65 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 76.2.
- 66 Valószínűleg Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K8.
- 67 *Esterházy-jegyzék*, 180.
- 68 *Esterházy-jegyzék*, 161 vagy *Esterházy-jegyzék*, 165.
- 69 *Esterházy-jegyzék*, 166. Fotóját közli *Esterházy-kincsek*, 2006. 172.
- 70 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 69.1.
- 71 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.76.6.
- 72 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.86.1–2.
- 73 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.80; *Esterházy-jegyzék*, 293.
- 74 *Esterházy-jegyzék*, 168. Fotóját közli SZILÁGYI, 1994. 49.
- 75 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 60.13.
- 76 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K21.
- 77 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 60.2.
- 78 Feltehetően egy zománcdíszes díszserlegre vonatkozik a leírás. Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 69.2.
- 79 A leírás illik egy achát talpas tálkára: Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K27.
- 80 Talán az *Esterházy-jegyzék*, 154. tételével azonos.
- 81 A leírás illik az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében lévő E.71.2 ltsz. műtárgyra.
- 82 A leírás alapján valószínűleg Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.2.1. talpas csésze, de ez valójában füstkvarcból készült.
- 83 *Esterházy-jegyzék*, 307.
- 84 Talán ez a leírás jelöli Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, K85/ és K85/2 ltsz. műtárgyait.
- 85 Feltehetően Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K 13/1, K 13/2)
- 86 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 64.2.
- 87 *Esterházy-jegyzék*, 292.
- 88 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K170.
- 89 *Esterházy-jegyzék*, 51.
- 90 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K17.
- 91 A leírás illik Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, K327 ltsz. műtárgyra. Feltehetően erre a tárgyra vonatkozik az Inventárium 1725 alábbi bejegyzése is: (KATONA, 1980) Almarium Sub Nris 31 et 32 Nro 2. „Item más Egy Asztalra Való merő Oltár Forma, Négy Christal Oszlopokkal külömb külömb féle Drága kövekkel Ékesített és hat Christal Lábokon álló óra.”
- 92 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer gyűjteményében lévő órára vonatkozhat, fotóját közli: KÖRNER, Stefan: *Mit königlichem Anspruch Glanz, Macht und Mythos der Fürsten Esterházy durch die Silbermöbel der Forchtensteiner Schatzkammer*. In.: *Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jahrhundert*. Tagungsband der 28. Schleininger Gespräche. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland. Band 128. Red. Martin KRENN. Eisenstadt, 2009. 219–247. 242.
- 93 Talán Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz.: K3, alabástrom tálra vonatkozhat a leírás.
- 94 Valószínűleg ez a leírás a Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, K169 ltsz. műtárgyra vonatkozik
- 95 Feltehetően az ún. Bubits-óra, Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz. K174.
- 96 *Esterházy-jegyzék*, 71., az egyik az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében, ltsz. E.60.29.
- 97 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E.65.5
- 98 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, ltsz. K374
- 99 Feltehetően azonos az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében lévő E.65.28. ltsz. műtárggyal.
- 100 KATONA, 1980. 140. Alm. Sub Nris 47 et 48, 49 et 50. Nro 13. „Egy Vörös aranyos Tokban fekete Rhinocerosbul való mosdó kánna, melynek az közepén elefánt Csontul elabborált apró álatokkal mestersígesen föl ékítve vagyon.”
- 101 *Esterházy-jegyzék*, 198.
- 102 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.65.
- 103 Két ilyen jellegű aranygyapjú is található az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében: ltsz. E. 65.66.1. és E. 65.67.1.
- 104 Feltehetően egy hajó alakú násfáról van szó, amelynek hájótete egy gyöngyházból áll és alján egy nagyobb gyöngy függ. Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.12
- 105 Iparművészeti Múzeum, ltsz. E. 65.68.
- 106 Iparművészeti Múzeum, ltsz. 52.2855.1–2.
- 107 Iparművészeti Múzeum, ltsz. 52.2803.
- 108 Talán *Esterházy-jegyzék*, 24. tételére vonatkozhat a leírás.
- 109 Iparművészeti Múzeum, ltsz. 52.2766.1.
- 110 Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer, fotóját közli KÖRNER, 2009. 232.
- 111 Guéridon. Az Esterházy Privatstiftung, Burg Forchtenstein, Esterházy-Schatzkammer gyűjteményében van mindkettő, ltsz.: K204/1 és K204/2.

Köszönöm Pálffy Géának a kézirat forrás pontosításához nyújtott segítségét.

Ein Inventar aus dem Jahr 1778 über die „mobilisierten“ Kunstwerke der Esterházy-Schatzkammer

Unter den frühneuzeitlichen Kunstsammlungen der ungarischen Aristokratie bildet die Esterházy-Schatzkammer insofern eine Ausnahme, als ihr einstiger Reichtum sich nicht nur durch Angaben der archivalischen Quellen ahnen lässt, sondern dank den erhalten gebliebenen prachtvollen Kunststücken auch jetzt erkennbar ist. Seit der Mitte des 17. Jahrhunderts wurden mehrere Inventare – auf Ungarisch, Latein und Deutsch – über die Esterházy-Schatzkammer zusammengestellt, und einige von diesen beschreiben das vollständige Material der damaligen Kunstsammlung.

Im Aufsatz wird ein Inventar aus dem Jahr 1778 veröffentlicht (aufbewahrt im Magyar Országos Levéltár [Ungarisches

Staatsarchiv], Budapest, Familienarchiv Esterházy, fürstliche Linie, P 108. Rep. 8., Fasc. C., Nr. 48/5, fol.1-16), in dem ein Teil der fürstlichen Schatzkammer dokumentiert wird.

Durch die Forschungen von Ferenc Dávid und Kristóf Fatsar ist es bekannt, dass Fürst Nikolaus Esterházy der „Prachtliebende“ zwischen 1766 und 1790 zur Winterzeit meistens in Wien weilte und den anderen Teil des Jahres im allgemeinen in Eszterháza verbrachte. Am Ende des 18. Jahrhunderts wurden Kunstwerke aus der Forchtensteiner Schatzkammer mehrmals nach Eszterháza, in das neu errichtete Schloss transportiert, um dort gezeigt zu werden. Als die Kunstschätze im Spätherbst 1778 wieder nach Forchtenstein zurückgebracht wurden, gab diese Transaktion den Anlass, das hier veröffentlichte Inventar zusammenzustellen.